

Eesti Keskkonnaühenduste Koda

Keskkonnaministeeriumile

Teie: 06.07.2020 nr 1-14/20/3040

Meie: 1.09.2020 nr 1-5/20/2824

Ärhusi konventsiooni rakendamise aruande koostamisest

Tagasiside küsimustikule

1. Üldsuse abistamine ja juhendamine keskkonnainfo taotlemisel, keskkonnaasjade otsustamises osalemisel ja neis asjus kohtu poole pöördumisel (konventsiooni artikkel 3, lg 2). Palun kirjeldage oma institutsiooni praktikat ja kogemust. Kas olete selles osas koolitanud enda või teiste asutuste töötajaid või avalikkust?

Kuna loodushoiust huvitatud avalikkusel on vähe oskusi ja teadmisi, kuidas kohaliku omavalitsuse tasandil metsade kasutust suunata, on Eesti Keskkonnaühenduste Koja (EKO) liige Eestimaa Looduse Fond (ELF) algatanud Aktiivsete Kodanike Fondi rahastusel projekti "Kohaliku metsa tulevik - teadlikud osalejad ja paremad otsused" :

<https://elfond.ee/teoksil/mets/kohaliku-metsa-tulevik-teadlikud-osalejad-ja-paremad-otsused> .

Avalikustamisel on ekspertide poolt koostatud juhendid kogukondadele ja KOV-dele:

https://issuu.com/elfond/docs/kogukondadele_juhend_t_ver_01.07.2020

https://issuu.com/elfond/docs/kov_juhend_t_versioon_01.07.2020

2. Keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tõstmine (artikkel 3 lg 3). Palun kirjeldage, milliseid samme olete ise ette võtnud (või kus osalenud)?

Erinevad EKO liikmesorganisatsioonid: ERL, ELF, KÕK, EOÜ, BEF, Läänerannik, Sorex, TÜLKR jt tegelevad keskkonnahariduse- ja teadlikkuse tõstmisega igapäevaselt erinevate projektide või organisatsioonisisese tegevuse kaudu. Täpsem info EKO liikmesorganisatsioonide kohta: <https://eko.org.ee/liikmed>

3. Toetus valitsusvälistele keskkonnaorganisatsioonidele (VVOd, artikkel 3 lg 4).

1) Kas VVOde loomine ja toimimine on Eestis hästi reguleeritud?

2) Kas ja kuidas kaasatakse VVOsid püsivatesse, otsuseid tegevatesse organitesse?

<https://eko.org.ee/tegevus/eko-komisjonides>

3) Kas VVOd saavad valitsussektorilt toetust (nii rahalist toetust kui tunnustust)?

Jah, EKO saab riigieelarvest rahalist toetust.

4. Üldsuse kaasamine rahvusvahelistesse keskkonna-alastesse otsustusprotsessidesse (artikkel 3 lg 7).

1) Kas VVOde esindajaid on kaasatud rahvusvaheliste ürituste delegatsioonidesse?

2) Kuidas hindate, kas VVOsid peaks rohkem kaasama ja kas nad oleksid huvitatud kaasatud olemisest rahvusvaheliste keskkonna-alaste foorumite töös (konventsioonid, mitmepoolsed keskkonna-alased lepingud)? Kui jah, siis kuidas?

5. Oma õigusi kasutavate isikute karistamise, tagakiusamise ja ahistamise keeld (artikkel 3 lg 8). Kas Teil on informatsiooni juhtumitest, kus seda keeldu on rikutud (nt nõutud VVOdelt sisse nende tegevuse tõttu tekkinud menetluslike viivituste tõttu tekkinud kahju vms)?

Projekti "Kohaliku metsa tulevik - teadlikud osalejad ja paremad otsused" käigus on Eestimaa Looduse Fond kokku puutunud juhtumitega, kus kohalikel kogukondadel, kes soovivad keskkonnaotsuseid (üldplaneering (ÜP), ÜP teemaplaneering, RMK KAH alad) mõjutada ja protsessides osaleda, tehakse selleks omavalitsuste poolt takistusi ja koheldakse inimesi tõrjuvalt või lugupidamatult.

Näide: Kose vallas loodi 30.12.2019 MTÜ Kose valla Loodusselts, kes hakkas aktiivselt osalema valla üldplaneeringu koostamise protsessis. Kose vallavolikogu esitas 25.02.2020 Tartu Maakohtu registriosakonnale taotluse järelevalve menetluse algatamiseks, väites, et kuna MTÜ nimi sisaldab sõnu "Kose valla", siis on see eksitav ja viitab asjaolule, et tegemist on Kose valla loodud või valla all tegutseva MTÜ-ga. Registripidaja leidis, et nimi tuleb ära muuta, kuna see on seadusega vastuolus. MTÜ vaidlustas ELF abiga registripidaja otsuse. Asja MTÜ kasuks lahendanud kohtuniku hinnangul ei saa MTÜ nimi olla eksitav ainuüksi põhjusel, mille vald välja tõi. Ühelt poolt on tegu küll õigusliku küsimuse selgeks vaidlemisega, aga sisuliselt siiski aktiivsete kodanike kiusamisega valla poolt. Sama MTÜ esindaja sõnavõttu keeldus valla esindaja üldplaneeringu avaliku arutelu protokollis lisamast. Ning Kose valla maa- ja keskkonnakomisjoni esimees on MTÜ esindaja poolt saadetud üldplaneeringu ja metsa seoseid puudutavate artiklite tagasisidena mh vastanud: "Võid jätta minu postkasti risustamise. Plokkisin sinu aadressi. See on teadmiseks." Seega on Eestis omavalitsusi, kus oma õigusi kasutavate isikutega suhtlemisel napib võimuesindajatel isegi elementaarsest viisakusest, rääkimata avatusest ja sisulisest kaasamisest.

6. Teabenõuete esitamine ja vastamine (artikkel 4). 1) Kui palju teabenõudeid keskmiselt aasta jooksul Teie institutsioonis menetletakse, palju on keeldumisi? 2) Kas teabenõudele vastamise eest on nõutud tasu? 3) Millised on peamised probleemid teabenõuetega seoses?

Ei kohaldu, EKO liikmesorganisatsioonid ei ole ametlikult teabevaldaja staatuses. Samas saavad aktiivsemad organisatsioonid järjepidevalt pöördumisi inimestelt, kes vajavad nõu mõne looma, linnu või piirkondliku keskkonnaprobleemiga seoses.

EKO on omalt poolt saatnud välja mitmeid teabenõudeid, millele üldjuhul oleme saanud kiired vastused. Tasu teabe väljastamise eest nõutud ei ole.

On ka näiteid, kus keskkonnaorganisatsioonid ei ole küsitud infot saanud. Kõige rohkem teabenõudega analüüsi, mille Keskkonnaministeerium oli tellinud avaliku protsessi – valdkondliku arengukava – raames, kuid saime vastuseks, et seda ei avalikustata, kuna ministeerium ei ole seda tööd ametlikult vastu võtnud. Tegemist on analüüsiga, mille tulemustega ministeerium rahule ei jäänud, millest tulenes ka töö ametlikult mitte vastu võtmine.

Samuti ei ole EKO või selle liikmed alati vastust saanud infopäringutele, mis ei ole vormistatud teabenõudena. Näitena võib tuua pärimise Rail Balticu kliimamõjude kohta, mille saatsime lihtsalt e-kirjana ja millele ei tulnudki vastust.

7. Keskkonnainfo olemasolu ja kvaliteet (artikkel 5 lg 1).

Eestis puuduvad tõesed ja selged andmed loodusväärtuste seisundi kohta. Sellele viitab näiteks Keskkonnaagentuuri uuring “Metsaökosüsteemi seisundi hindamine pikaajaliste riiklike seirete põhjal”, milles tuuakse välja, et metsatervise ja mitmed ökoloogilised indikaatorid on näidanud negatiivseid suundumusi ning tõdetakse, et see viitab, et “üleriiklikult kasutatavad metsaressursi indikaatorid ei pruugi üldse olla head hindamiseks adekvaatselt metsade seisundi ökoloogilist poolt”.

Eesti riik kogub loodusväärtuste kohta andmeid minimaalselt ja puudulikult, teistel osapooltel aga takistatakse inventeerijate koolitamist ning seega ka inventuuride läbiviimist, samuti teadaoleva info riiklikku registrisse kandmist. Kõnekas näide on Natura elupaikade inventeerimine, kus inventuurid toimuvad ainult looduskaitsealade sihtkaitsevööndites, mis on niigi range kaitse all. Väljaspool kaitsealasid aga inventuure läbi ei viida, mis viitab soovimatusele täiendavaid looduskaitsealaseid väärtusi tuvastada.

Keskkonnaorganisatsioonid on nimetatud puudustele ka avalikult tähelepanu juhtinud:

<http://media.voog.com/0000/0042/0647/files/AVALIK%20PÕÖRDUMINE%20Lamp.pdf>

Vajaliku info kättesaadavusega on samuti esinenud tõrkeid, näiteks on meil ka kogemus, kus oleme küsinud avaliku protsessi raames töö GIS-faile, kuid ei ole neid saanud põhjendusega, et tegemist on tööversiooniga. Samas on sisuliseks kaasa mõtlemiseks vajalik just täpsete kaardiandmete kätte saamine, selleks et ei tekiks ebatäpsustest tingitud möödarääkimisi.

Teame, et ka KMHde koostamise raames kogutud andmed ei ole alati avalikult kasutatavad. Näiteks ei avalikustatud Eesti Energia Liivi lahe tuulikupargi KMH raames kogutud linnustiku uuringu andmeid. Selline andmete varjamine põhjendusega, et arendaja on tellinud töö, selle eest tasunud ning valdab nüüd ka töö raames kogutud andmeid, ei aita kindlasti kaasa keskkonnakaitse tõhustamisele. Olemas olevast infost, mida ei saa kasutada, ei ole realsuses kasu.

1) Palun kirjeldage oma institutsioonis kogutavat ja säilitatavat keskkonda puudutavat informatsiooni, suhteid teiste asutustega info vahetamisel ja info edastamise korraldust, info kvaliteedi tagamise mehhanisme, info kogumise intervalle (sh kas on reaalajas info kogumist ja edastamist).

Mitmed [EKO liikmed](#) tegelevad seirete ja projektide käigus andmete kogumisega nii keskkonnaseisundi kui ka liikide kohta. Riigiga seotud projektide aruanded ja kaitsealuste liikide andmed edastatakse vastavate kokkulepete korral riigile.

2) Kas olemasolevate andmete kohta on koostatud metaandmeid ja vastavaid andmebaase?

EKO ei teosta andmekogumist, küll aga võib andmebaase olla EKO liikmetel.

3) Kas Teie institutsioonil on info edastamisel (eri)kohustusi inimese tervisele avalduva ohu ilmnemisel (ja selle järgselt)?

Ei

8. Keskkonnainfo levitamine (artikkel 5 lõiked 4 – 8).

1) Kas Teie institutsioon on koostanud keskkonna-alast informatsiooni sisaldavaid ülevaateid, aruandeid, trükiseid, analüüse jmt?

Jah

2) Kas need on tehtud avalikkusele kättesaadavaks?

Jah

9. Üldsuse kaasamine olulise keskkonnamõjuga tegevuste lubamise otsustamisse, eelkõige keskkonna saastamiseks, kasutamiseks või muul viisil mõjutamiseks (nt ehitustegevus) vajalike lubade väljastamise menetlusse (artikkel 6).

Metsaseaduse § 43 lg 9 kohaselt kaasab asustusüksuse lähedal asuva metsa majandamisel riigimetsa majandaja metsamajandamise tööde planeerimisse kohaliku kogukonna või elanikud.

Seadusega ei ole MS § 43 lg 9 nimetatud kaasamist (teavitamine, ettepanekute esitamine ja menetlemine, tagasiside andmine, otsuste vaidlustamine jm) reguleeritud ning osalejatele ei ole tagatud elementaarseid menetluslikke õigusi. Kaasamine KAH aladel on reguleeritud RMK juhatuse kinnitatud vastava juhendiga (RMK kõrgendatud avaliku huviga alade määramise, majandamise ja seal tehtavatest töödest teavitamise juhend). Juhendi kohaselt selgitab Metsaosakond KAH aladel planeeritavate töödega seotud huvirühma (kogukond, KKO külastusjuht) ja korraldab huvirühmale planeeritavaid töid tutvustavad koosolekud. ELFi-le teadaolevalt on nt Kose vallas RMK nõudnud MTÜ Kose valla Loodusseltsi käest volikirju, mis tõendaksid, et MTÜ esindab Kose valla elanike huve. Hilisemas protsessis on RMK keeldunud loodusseltsi mitmel puhul kaasamast, väites, et vallaelanike huve esindab Kose vallavolikogu ja RMK suhtleb planeeritavate raiete teemal volikoguga. Näide ilmestab asjaolu, et avalikkuse võimalused ja õigused KAH alade menetlustes osaleda sõltuvad RMK poolsest hoiakust.

Ka ei saa RMK KAH alade kaasamise puhul rääkida võimalusest mõjutada otsuseid varases otsustamise etapis, kui võimaliku otsuse sisu on veel lahtine. KAH alade juhendi kohaselt tutvustatakse koosolekul konkreetse KAH ala metsade vanuselist struktuuri ja raiete

pikaajalist kava, täpsustatakse vajadusel tutvustatava ala piire, ja esitletakse planeeritud raiekohti. Sisuliselt on tegu planeeritavatest raietest teavitamise koosolekutega. Kaasamise tulemuste arvestamise kohta on KAH alade juhendis reegel: "Koosolekul osavõtjate puudumisel või kokkuleppe mittedaavutamisel rakendatakse juhendi punktis 4 kirjeldatud tüüptingimusi ja infosüsteemidesse sisestatakse märged „Kehtivad tüüptingimused“. Seega ei ole otsuste sisu osalejate poolt tegelikult mõjutatav..

Eestimaa Looduse Fondi poolt aprillis 2020 korraldatud küsitluse (<https://elfond.ee/mets/kusitlus-kas-ja-kuidas-osaled-kohalike-metsaotsuste-tegemisel>) tulemusena selgus kohalike omavalitsuste esindajate (ametnikud, volikogu liikmed) vastustest muuhulgas, et info KAH alade määramise kohta KOV tasandil ei ole kättesaadav ja ka omavalitsusi ei kaasata KAH alade määramisse:

"Oleme kuulnud, et on määratud sellised alad, kuid otsene info puudub ja ei ole leitav."

"KOV-l puudub info KAH metsade kohta- puudub ülevaatlik kaardirakendus."

"Kaasamist nende alade määramisel RMK poolt ei ole teadaolevalt toimunud."

"Miks ei ole omavalitsust kaasatud?"

"On tekkinud üldine küsimus, kas KAH aladel toimuv kaasamine on ka tegelik sisuline kaasamine. RMK tegevuses on mh selles osas tõsiseid puudusi."

Kogukondade küsitlusel selgus, et kaasamise reguleerimatus KAH aladel tekitab segadust ka inimestes:

"Kust läheb piir, kus on KAH-ala ja kus mitte? Samuti, mil määral saab kogukond kaasa rääkida? Kas kogukond saab kaasa noogutada või otsustada, kus ja kui palju raiutakse?"

Silma paistis probleem teavitamisega, kuna 120 vastajast ligi pooled töid välja, et nad ei ole kaasamiskoosolekutel osalenud, kuna nendeni ei ole info KAH alade kaasamisest jõudnud (n=64); ei teata, kuidas osaleda (n=33) ja ligi kuuendik kahtles, kas nende osalemisest on mingit kasu (n=20).

Kokkuvõtvalt ei ole avalikkusele KAH alade puhul tagatud minimaalseidki menetluslikke õigusi, mida kaasamine eeldaks.

Süsteem on avalikkusele osaluseks suletud nii metsateatiste tasandil kui ka metsamajandamiskavade tasandil, kuna kumbki ei ole avatud menetlus. Metsateatise saab küll vaidlustada nii vaide- kui ka kohtumenetluse korras, kuid nende menetlemises osaleda ei saa. Ka ei viida metsateatistele läbi keskkonnamõju hindamist. Teatiste avalikustamine Metsaregistris toimub viisil, mis ei ole avalikkust informeeriv. Keskkonaamet registreerib õigusaktide nõuetele vastava teatise Metsaregistris ning sellega asi piirdub. Teatise sisu ja eraldise ruumikuju on kättesaadavad, kuid teatise on sadu, ning selleks, et oma piirkonnas olulise metsateatise infot õigeaegselt tuvastada, peaks piirkonda lisanduvaid teatise igapäevaselt kontrollima. Selline keskkonnaotsustest informeerimise viis paneb asjast huvitatud avalikkusele ebamõistliku koormuse.

Metsaseaduse § 43 lg 1¹ kohaselt koostab Riigimetsa valitseja tema valitseda olevate metsade jaoks metskondade või muude majandamisüksuste kaupa vähemalt iga kümne aasta kohta metsamajandamiskava. Kuigi need kavad mõjutavad oluliselt ka kava koostamise piirkonnas elavaid inimesi ja sealset looduskeskkonda, ei koostata RMK metsamajandamiskavasid avatud menetlustes ning ei kaasata nendes asjast huvitatud avalikkust. Samuti ei viida neile kavadele läbi strateegilist keskkonnamõju hindamist. Kokkuvõtvalt on kogu metsanduslike otsuste protsess (v.a. üldplaneering ja metsanduse arengukava) alates strateegilistest tasanditest kuni metsateatisteni avalikkusele suletud.

1) Millistes Teie valdkonnaga seotud menetlustes kaasatakse üldsust ja kas see on piisav, eesmärgipärane ja otstarbekas ning kas muudel tegevustel ei ole potentsiaalselt olulist keskkonnamõju?

2) Kas kaasatavate isikute ring on kuidagi piiratud (teatud kriteeriumid, kellel on õigus esitada ettepanekuid ja märkusi)?

3) Kuidas informeeritakse kaasatavaid ja kas selline informeerimine on piisav, osalemisele ärgitav ja otstarbekas?

4) Kas kaasamisele seatud ajalised tähtajad on mõistlikud ja kas neid järgitakse?

5) Kas kaasamine toimub varases otsustamise etapis, kui võimaliku otsuse sisu on veel lahtine ning kas kaasamise tulemusi arvestatakse (sh kas ettepanekute esitajatele vastatakse)?

10. Üldsuse osalemine keskkonnaga seotud kavade, programmide, strateegiate jms koostamisel (artikkel 7).

1) Millised on Teie valdkonnas sellised üldise ja laiema mõjuga dokumendid, mille koostamisse on kaasatud/olete olnud kaasatud avalikkuse esindajaid?

EKO kaasatusest saab teatava ülevaate kodulehelt:

<https://eko.org.ee/tegevus/avalikud-poordumised-1>

<https://eko.org.ee/tegevus/eko-komisjonides>

Kodulehel olev ülevaade on mittetäielik selles mõttes, et kõikidesse protsessidesse, kuhu oleme andnud oma panuse, ei ole meid teadlikult kaasatud, vaid oleme kaasa rääkinud omal algatusel. Need juhtumid on siiski õnneks vähemuses.

Olulisemad strateegilised dokumendid, mille koostamises EKO on viimasel ajal osalenud, on strateegia Eesti 2035, metsanduse arengukava 2030 ning riiklik energia- ja kliimakava 2030 (REKK). Sealjuures REKKi eelnõu esitati arvamuse andmiseks väga hilises faasis, EKO liikmed ELF, ERL ja KÕK on selles osas oma arvamuse Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ja Keskkonnaministeeriumile 20.12.2018 saadetud kirjas ka välja öelnud. Kirjale alla kirjutanud organisatsioonid olid omalt poolt mitmel korral huvi üles näidanud, saamata siiski võimalust eelnõuga tutvumiseks.

2) Milline on olnud kaasamise mõju?

Süsteematilist ülevaadet EKO ettepanekutega arvestamisest paraku ei ole. Näitena saab tuua EKO ettepanekutega arvestamise/mittearvestamise REKKi koostamisel: [http://media.voog.com/0000/0044/9600/files/Keskkonnaorganisatsioonide%20kommentaariid%20arvestamine%20REKKIs\(ulevaade_2020\).pdf](http://media.voog.com/0000/0044/9600/files/Keskkonnaorganisatsioonide%20kommentaariid%20arvestamine%20REKKIs(ulevaade_2020).pdf)

11. Üldsuse osalemine õigusaktide väljatöötamisel (artikkel 8). Milline on olnud Teie institutsiooni praktika ja kogemus üldsuse kaasamisel õigusaktide väljatöötamisse? Milline on olnud kaasamise mõju?

EKOt kaasatakse õigusaktide väljatöötamisse tihti, meieni on jõudnud erinevad eelnõud. On ka eelnõusid, mis meile huvi pakuvad, kuid milleni jõuame omal käel – meid ei ole kaasatute ringi arvatud. Näitena sobib siinkohal elektrituruseaduse muutmise seadus, mille osas EKO on teinud ettepanekuid (EKO kiri MKM-le 30.08.2019 nr 1-5/19/2407). Sõltuvalt eelnõust ja protsessi ülesehitusest on kohati probleemiks liiga napp vastamistähtaeg. VVOdes töötavatel ekspertidel on sageli keeruline muude tegemiste kõrvalt õigel hetkel leida aega süvenemiseks, kuivõrd eelnõud jõuavad meieni sageli meie jaoks ootamatult ja nendega tegelemist ei ole võimalik ette planeerida. Ebamõistlikult nappide tähtaegadega kaasamise näidetena saab tuua maapõue 30 aasta strateegia aastal 2017, millega tutvumiseks jäeti vaid kaks nädalat. Eestimaa Looduse Fond on oma pahameelt sel teemal ka avalikult väljendanud:

<https://elfond.ee/uudised/maapoue-30-aasta-strateegiaga-tutvumiseks-jaeti-void-kaks-nadal-at>

EKO panusest seadusloomesse ja teistesse protsessidesse saab ülevaate kodulehelt:

<https://eko.org.ee/tegevus/avalikud-poordumised-1>

Ülevaade ei ole päris täielik, kuivõrd kogu ametlik kirjavahetus kodulehele ei jõua.

Kahjuks on ka näiteid, kus VVOsid ega ka väljaspool neid tegutsevaid valdkonna eksperte ei ole seadusloomesse kaasatud. Näitena saab siinkohal tuua raieingimuste leevendamise kaitsealadel aastast 2017, mil planeeritavaid muudatusi ei kooskõlastatud ühegi huvigrupiga ning muudatuste koostajate hulgas ei olnud ühtegi looduskaitse valdkonna ametnikku ega spetsialisti. Keskkonnaühendused saatsid keskkonnaministrile oma seisukohad nii kõnealuse määruse eelnõu kui kaasamisprotsessi kohta:

<https://elfond.ee/uudised/keskkonnauhenduste-seisukoht-keskkonnaministri-maaruse-eelnou-le>

EKO ei ole süstemaatiliselt analüüsinud oma ettepanekutega arvestamist seadusloomes, seega on keeruline täpselt hinnata kaasamise mõju. Mõnede ettepanekutega arvestatakse ja mingi mõju kindlasti on, kuid kahtlemata meeldiks meile endale näha paremaid tulemusi.

12. Õigus pöörduda kohtusse (artikkel 9).

1) Milline on Teie hinnang sellele, kuidas Eesti kohtud on kohaldanud Århusi konventsiooni artikli 9 lõikes 2 sätestatud keskkonnakaitseliste VVOde kaebeõigust?

2) Kas haldusmenetluse seaduses sätestatud vaidemenetlus on Teie arvates otstarbekas ja efektiivne keskkonda mõjutavate otsuste suhtes?

Üldjuhul mitte. Pigem jääb senise kogemuse põhjal mulje, et riigiasutuste (nt Keskkonnaamet) ülesanne ei ole mitte vaideid sisuliselt käsitleda, vaid igal juhul negatiivne otsus teha, kuna valdavalt VVO-d ja eraisikud edasi kohtusse ei pöördu. Riik võiks analüüsida, milline protsent keskkonnaasjades esitatud vaietet saab vaide esitaja kasuks lahendatud (ja kui suur osa ning kelle poolt (ettevõtted, VVO-d) esitatud vaided lähevad edasi kohtumenetlusesse).

Vaidemenetlustes on väga problemaatiline vaide esitamise tähtaja käsitlus, kus nt Keskkonnaamet (KeA) tõlgendab seadust vaide esitaja kahjuks. Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 58 lg 3 kohaselt võib keskkonnanõu teha teatavaks teate avaldamisega ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded. Haldusmenetluse seaduse (HMS) § 31 lg 5 kohaselt loetakse avaldamisega dokument kättetoimetatuks. Samas HMS § 75 kohaselt tuleb vaide haldusaktile või toimingule esitada 30 päeva jooksul, kui seadus ei sätesta teisiti, arvates päevast, millal isik vaidlustatavast haldusaktist või toimingust teada sai või oleks pidanud teada saama. Praeguse praktika kohaselt eeldab riik, et kodanikud loevad igapäevaselt Ametlikke Teadaandeid ja saavad neid puudutavate keskkonnaotsuste kohta info kätte hetkel, mil see avaldatakse. Sellist käsitlust ei saa pidada mõistlikuks. Juhul, kui VVO-d või üksikisikud saavad tegelikult otsusest teada hiljem, ei saa nad HMS § 75 sättele tugineda, kuna riik tõlgendab seadust vaide esitajate kahjuks ja jätab vaided sisuliselt läbi vaatamata.

On teada juhtum, kus valitsusvälist organisatsiooni, kes osales keskkonnanõu menetluses ja kelle seisukohti otsuses põhjalikult kajastati, ei teavitatud keskkonnanõu väljastamise otsusest otsekontaktide kaudu, vaid avaldati teade Ametlikes Teadaannetes. Samas oli organisatsiooni huvi otsuse suhtes ilmne. KeÜS § 28 lg 2 kohaselt tuleb avalikkust teavitada olulise keskkonnamõjuga otsuse tegemise menetlusest tõhususega, mis ei too kaasa ebamõistlikke kulusid, kuid mis tagab teabe jõudmise nende isikute kätte, kellel on oluline puutumus mõjutatud keskkonnaga. Arvestades eelpool kirjeldatud vaide tähtaegade tõlgendamise praktikat, halvendab puudulik teavitamine avalikkuse ligipääsu õigusemõistmisele.

3) Kui palju on Teie institutsioonis menetletud vaideid ja puutunud kokku halduskohtumenetlusega?

4) Kas avalikkuselt laekunud kaebuse või taotluse alusel on Teie institutsioonis algatatud menetlusi (teenistuslik järelevalve, distsiplinaarmenetlus, väärteomenetlus, kriminaalmenetlus)?

5) Kas avalikkusel on oma õiguste kaitsmiseks kohtus rahalisi või muid takistusi?

Kindlasti on hirm kohtuvaidlustega kaasnevate kulude ees üheks oluliseks põhjuseks, miks keskkonnaalaste kohtuasjade algatamisest ja seega oluliste keskkonnaõiguslike küsimuste

lahendamisest loobutakse. Seda nii avalikkuse kui ka kohalike omavalitsuste poolt. KOV-de puhul võib see muuhulgas tähendada seda, et loobutakse ka oma põhiseaduslikest õigustest teatud kohaliku elu küsimusi lahendada, kuna kardetakse näiteks planeeringuga piirangute seadmisest tulenevaid kohtuvaidlusi. See valdkond vajaks probleemi ulatuse määratlemiseks täpsemat analüüsi, sh suhtlust KOV-de, keskkonnaühenduste ja kogukondadega..

Tähelepanekud väljaspool küsimustikku

Leiame, et keskkonnaministri 28. augusti 2017. a määruses nr 32 „Metsaressursi arvestuse riikliku registri põhimäärus“ seatud piirangud metsaregistri täisandmete kasutusele on vastuolus Århusi konventsiooniga, mis rõhutab, et keskkonnaandmete väljastamisest saab riigiasutus loobuda ainult põhjendatud juhtudel. Hetkel kehtiva keskkonnaministri määruse nr 32 eelnõu seletuskirjas ei ole põhjendatud, miks teatud andmeid, näiteks boniteet, märkus, kuivendus, päritolu surnud puidu tagavara jmt nende küsimisel jagada ei tohi.

Oleme kursis, et nimetatud määrus on uuendamisel ning metsaregistri andmete kasutamise korda on plaanis muuta. Määruse muutmise eelnõu versioonis, millega oleme tutvunud ning millele ka omapoolsed ettepanekud esitanud (8.05.2020 nr 1-5/20/2677), nende ring, kellel on õigus metsaregistri täisandmeid ilma metsaomanike volituseteta kasutada, küll laieneb, kuid mitte kõigile kodanikele, nagu oleks kohane Århusi konventsiooni järgi. Mõistame, et teatud andmed viitavad metsaomaniku varale ja on seetõttu delikaatsed - näiteks puistu tagavara, ning seetõttu võib nendele ligipääsu piiramine olla õigustatud. Samas suur osa metsaregistri andmetest ei ole delikaatse sisuga ning nende varjamine praeguses ulatuses on põhjendamatu. Leiame, et metsaregistri täisandmed peaksid olema avalikud; vajadusel võib määruses piiritleda need andmed, mille avalikustamine ei ole võimalik, näiteks puistu tagavara. Sellest tulenevalt tuleks kustutada määrusest § 14 lg 2 sätte viimane osa: "~~kui erametsaomanik on oma metsamaa inventeerimisandmed metsaregistris avalikustanud~~" ning kustutada määrusest § 14 lg 3.

Küsimusi tekitab ka avaliku teabe piiramine dokumendiregistrites õiguslikel alustel, mis ei ole asjakohased. Näiteks on piiratud ligipääsu mitmete MTÜ-de (Eesti Metsa Abiks, Eesti Ornitoloogiaühing jt) poolt esitatud vaietele 5 aastaks, ja seda Avaliku teabe seaduse § 35 lg 2 p 4 alusel, mis viitab tsiviilkohtumenetlusele:

Riigi- või kohaliku omavalitsuse asutuse või avalik-õigusliku juriidilise isiku juht võib asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks tunnistada tsiviilkohtumenetluses riigi kui menetlusosalise huvisid kahjustada võiva teabe kuni kohtulahendi tegemiseni.

Tegemist on MTÜ-de poolt keskkonnanäasjades esitatud vaietega, millel ei peaks olema seoseid tsiviilkohtumenetlusega. Kui piirangud on riigi hinnangul vajalikud, peavad seaduse kohaselt need olema kehtestatud asjakohastel õiguslikel alustel. Riik peaks üle vaatama ka Århusi konventsiooni põhimõtete rakendumise seoses isikuandmete kaitse uuenenud reeglistikuga ehk millise keskkonnainfo kättesaadavust piiratakse isikuandmete kaitsega seoses ning kas on andmete esitamise viise, mis võimaldaksid piiranguid mitte rakendada.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Laura Uibopuu

Eesti Keskkonnaühenduste Koja koordinaator

Lisaks edasise suhtluse käigus 9.09.2020 Mari-Liis Kuprile saadetud e-kiri, väljavõte:

“Nimelt tegi EKO keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja teiste seaduste muutmise raames ettepaneku leida lahendus pikaajalisele keskkonnaandmete kasutamata jäämise probleemile, mis tuleneb asjaolust, et loodusvaatluste andmebaasi (LVA) ja Tartu Ülikooli andmehaldusplatvormi PlutoF ja selle väljundi portaali eElurikkus kogutavate kaitstavate liikide andmeid kasutatakse keskkonnaotsuste tegemisel puudulikult, kuna andmed ei kajastu Keskkonnaregistris. Täpsemalt saab lugeda [EKO 3.06.2020 kirjast Keskkonnaministeeriumile](#). Teema puudutab Arhusi konventsiooni rakendamise küsimustiku punkti 7: Keskkonnainfo olemasolu ja kvaliteet (artikkel 5 lg 1).”